

Sihri Zsuzsa

Rokonságom története

Sosem voltak rokonaim. Az általános iskolában csodálkozva hallgattam osztálytársaim csodálatos vidéki lagzis beszámolóit, a külföldi látogatókat, a zajos hétvégi családózást. Mi ünnepeken meg hétvégeken mindig Erzsi néninél voltunk az Opera mellett, de ez nem rokonság volt, hanem a mama nővére, matriarchátusunk feje. Saját gyereke nem volt, a mamával úgy beszélt, mint erőszakos anya kicsit ostoba gyermekével, mikor gyomorrákos lett, haláláig ápolta. Aztán Sanyi bácsit, férjét is hűségesen, folyamatosan panaszkodva a sírig gondozta. Ekkor eladtuk a Dalszínház utcát – kivételes öröklakás a szocializmus tengerében –, s összeköltöztünk. Ez nem rokonság volt, hanem mi. Az anyu, a Tomi meg én. És persze Erzsi néni.

Mikor Izraelbe költöztem, anyám egy fehér-arany briliánsgyűrűt adott vészhelyzet esetére, hatalmas kővel, rengeteg karáttal. Két hét múlva óvatosan fölvettem, azonnal elveszett belőle a briliáns. Az egyik utolsó családi ékszer volt, még a dédnagymamáé. Anyámnak haláláig hazudoztam, mindig érdeklődött a gyűrű hollywoodi felől, többször megvádolt, hogy eladtam, soha nem bírtam bevallani. Kevés dolgot utáltam jobban a „tudtam”-jánál. Ezzel szemben Erzsi néni hosszú listát adott át izraeli rokonokról és barátokról, akiknél feltétlenül azonnal megérkezésem után jelentkezni kell. Ő maga utoljára a hatvanas években hallott a lista tagjairól, akkor is Bécsből jött üzenet egy barát ismerősétől, de úgy érezte, adományával kellőképpen fölszerelt nagy utazásomhoz. A megsárgult papíron szereplő utcák valószínűleg már rég megszűntek, a nevek tulajdonosait rég eltemették. A kilencvenes években jártunk. Ha valakire rátalálnék, magyarázkodjak, hogy a Fleischer Erzsi a Dalszínház utcából milyen sokra tartotta kapcsolatukat? Közeli rokonaim biztos nem voltak, szüleim egyedüli gyerekek, közel-távol csak halottak vagy külföldön rég eltűnt nagyon távoli rokonok. Soha senkit nem kerestem meg a nevek közül, s amikor pesti látogatásaimkor Erzsi néni a Saci néni vagy mások felől faggatott, ügyesen kitértem. Intelligens asszony volt, nem forszírozta.

A névsor helyett pár év múlva többé-kevésbé beépültem egy népes iraki családba. Itt aztán hemzsegték a rokonok, egy szolid családi eseményre minimum két-háromszáz vendéget kell meghívni, komoly botrány volt harminc fő alatti esküvőnk miatt. Megtanultam értékelni atomikus családomat, senki nem szól bele semmibe, nincs is, aki beleszólna. Kellenek az ördögnek a rokonok.

A gyermekek születése állítólag mindent megváltoztat. Anat baba főként éjjel egykor és fél négykor szeretett enni. Sokat és sokáig. Két etetés közt nem volt értelme lefeküdni, ilyenkor

Elefánt Ignácné, szül. Kohn Karolin.

Ő az utolsó Elefánt, akiből soha nem lett Vértes (nem Vértesült el). A képet Na'ama adta. Ő már nem volt benne biztos, kit is ábrázol, de hasonlósága nagypapámmal, anyukámmal nem hagy kétséget személyéről. Elefánt-Vértes Péter temettette el Budapesten a 60-as években, de tavaly sehogy sem leltük meg sírját a Kozma utca dzsungelében.

Pirike esküvője. Az utolsó nagyszabású családi esemény '43-ban. A kép jobb szélén Elefánt-Vértes nagypapa utolsó képe. Itt már megjárta muszosként Ukrajnát, de még nem indították el Auschwitzba. A zsírpárnák és az önbizalom eltűnt arcáról, mellette a mama még mindig szép, de őt is megviselte már a család helyzetének fokozatos romlása. Középen nagy masnival 10 évesen anyu somolyog. Mennyi a fiú a vőlegény családjában!

interneteztem. Nappal az ikrek mellett levegőt se nagyon lehetett venni, még a vécén is etettem-itattam-pelenkáztam-melegítettem-hűtöttem. Sokan nem is sejtik, mi mindent lehet akár ülve is elvégezni, ha az ember napja iker-csecsemők szolgálatával telik. Olvasásról, az adott hely természetes alaptevékenységéről persze szó se lehetett. De éjjel az alvás rovására sok mindent bepótolhattam, akár csetelhettem is. Cseteltem is, érdekes embereket megismerve szerte a nagyvilágban. Ki gondolta volna, hogy Bali szigetén egy igen szimpatikus magyar származású képzőművész él, akit az icq-n Sztálinként tisztelhettem? Sokat beszélgettünk az ausztrál művészeti életről, vagy ami épp eszünkbe jutott. Az időeltolódások miatt pont megfeleltünk egymásnak. Egyszer aztán arra kért, hogy találjam meg Izraelbe szakadt régi pesti barátját.

A keresett személynek ugyanaz volt a családneve, mint az anyámnak. Nagypapám valamikori népes családjáról szinte semmit sem tudtam, anyám kislány volt, mikor elvesztette ap-

ját, családjával nagyjából megszakadt a kapcsolat. Nagypapám komoly protekcióval Újpesten a Chinoinban volt munkaszolgálatos, senki sem tért vissza az ottani muszosok közül, ki tudja, a Dunáig vagy akár Auschwitzig is eljutottak? Állítólag hozzácsapták őket az utolsó transzporthoz, de nincs bizonyosság. Nyolcan voltak testvérek, s Elefántról magyarosítottak. Rajtuk kívül biztos nincs több Elefánt-Vértes. Hogy miért magyarosítottak? És miért pont Vértesre? Ma már sokkal többet tudok. Na de menjünk sorjában. Elkezdtem keresni a Vértes nevű barátot az izraeli site-okon, és persze a nagyvilágban is. Megtaláltam, összehoztam Sztálinkal, nagy volt az öröm. Nekem sajnos nem rokonom, pedig titokban ezt reméltem. Jólesett volna egy festőművész rokon a Haifa melletti művészfaluban.

Viszont a keresés során váratlanul rátaláltam anyám unokatestvérére Budapesten. Tudtam létezéséről, de személyesen sose találkoztunk. A család sikeres hajtása, atomfizikus, fönn laktak a hegyen, velünk ott lenn, a Mártírok útján

Esküvő után, a Dohány templom előtt. Ekkor még csak úgy nyüzsögtek az Elefántok (Vértések) meg a Fleischerek, de a háborút alig élte túl közülük valaki. Nagypapám ugyan idősödő alacsony özvegyember, de látszik (ekkor még) a jómód: világszép nagymamám „egy szál ruhában vette el”. Ezen a napon mutatták be a Hyppolit, a lakájt, a mama igazi mozirajongó volt, a násznép a legenda szerint a lakoma után moziba vonult.

Egy rokon esküvője a 20-as években, Elefánt nagypapa még nincs képben. Nagymamám a menyasszony mögött áll, az egyik széken Zwillingné ül, aki özvegy nagypapámmal később összesiduholta. A három Fleischer lánynak nagy szüksége volt a szerencsére, mert hozományuk nem volt. Ugyan apjuknak jól menő szabósága volt a József körúton, de imádta a lovakat, s közel volt az ügető...

nem tartották a kapcsolatot. Az is lehet, hogy valami történt a 60-as években még a születésünk előtt és azért? A KFKI-s címre mégis küldtem egy e-mailt. Megírtam, hogy anyám meghalt, én meg – talán hallott rólam – Jeruzsálemben élek. Meglepetésemre Péter nagyon megörült felbukkanásomnak. Elkezdtünk levelezni. Emlékezett mind a nyolc Vértes testvér nevére, elmesélte, melyikről mit tudott. Népes, mozgalmas családi életet ismertem meg, banktisztviselőkkal, patikusokkal, kereskedőkkel. Elmesélte saját történetét is. Miként lett 10 éves kisfiúként mélyen hívő katolikus a kolostorban, míg apja munkaszolgálatban, anyja meg halálmenetben járt. Aztán példás úttörő és úttörővasutas, majd hithű kommunista diák. Legszebb a házassága története. Szintén atomfizikus feleségét nem akarták kiengedni a Szovjetunióból, s odamenni persze ő nem akart. Egyszerre írtak szívhez szóló levelet Hruscsovnak. Szívszerelmét kiengedték, s elsőszülött fiukat megmentőjüként Nyikítának nevezték el. Nem a legszerencsésebb választás Budapesten a hatvanas-hetvenes-nyolcvanas években. Akik nem zsidóságáért, azok oroszosságáért utálták, ki is vándorolt Kanadába. Vele is elkezdtem levelezni.

Péter családi legendája szerint azért kellett nevet változtatni, mert a húszas években az egyik igen alacsony termetű Elefánt egy bankban dolgozott, egy égimeszelő Szunyogh melletti íróasztalnál. Egy idő után megunta a gúnyolódásokat, és névváltoztatás ügyében családi tanácsot hívott össze. Anyám viszont azt mesélte, hogy a mezőtúri ősi családi fészeken az egész környék a nagyszámú Elefánt bébin kacagott. Az is lehet persze, hogy saját gyermekkori gyermekbénulásos-zsidó iskolai megaláztatásait vetítette vissza. Sosem fog már kiderülni az igazi ok?

Egyszer Péter azt írta, ködösen valami olyasmire emlékszik, hogy nagyapámnak és az ő apjának egy Béla nevű testvére '56 után kiköltözött Izraelbe. Tomi fia már '48 óta kinn élt, de a '70-es években meghalt. Rémlik, hogy Tominak volt három lánya. Azokkal vajon mi lehet? Keressem meg őket!

Könnyű azt mondani. A lányok tudvalevőleg férjhez mennek, és ilyenkor Izraelben a férjük családnevét használják a saját személynevével. És ha nem mentek volna férjhez, ki tudja, hány Vértes van? Lehetetlennek tűnt kinyomozni őket. Közben visszatértem a munkába. Végre naponta pihenhettem az irodában az ott-

Kifelé a Csáky utcai izr. templomból (lásd fennmaradt esküvői meghívó). Balra Fleischerek és lányok, jobbra Stern-Sarlósok és fiúk. Anyu új kabátot kapott a nagy napra, nagynénje esküvőjére. Még a 90-es években is emlékezett rá. '43-ra már nagy dolog volt náluk a divatos, új gypjúkabát. Eleganciája és szépsége tudatában nem győzi lesni a családba bekerülő új bocskais fiúrokonokat. A képen látható gyerekek közül a kukucskáló Joszi még él. Tel-Avivban belseépítész egy újabb asszimilációs héber névváltoztatás után.

Kibuc-Elefántok Izrael völgyében a 60-as években. Már Izraelben nagyapapa Béla bátyja az új asszonnyal. A képen látható Vértes Ilana emlékezett az Elefántásra. Így találtunk egymásra. A napszemüveges Tomi sajnos fiatalon meghalt, a három kislány a 70-es években elhagyta a kibucot, apjuk álmát. Nagyapjukkal sem tudtak beszélni. Béla csak magyarul tudott. Ők meg csak héberül.

Az örök Mosoly Album. Anyut a 40-es évek elején, engem meg a 70-es évek elején viitt el a mama. Változott a tér neve – Marxra – meg a Breuer-szék is a szemétkbe került a 70-es évek op-artja miatt, de a póz ugyanaz. És továbbra is közel volt az Újlípóhoz. Talán még a fényképész is ugyanaz, immáron egy ktsz-be tömörülve?

honi robot előtt és után. Akkori munkahelyem lassan, de biztosan a csőd felé tartott, nem nagyon akadt tennivaló. Sokat interneteztem, s eszembe jutottak a Vértes lányok. Vesztenivalóm nem volt, ha nem keltek nekik, megleszek nélkülik, ahogy eddig is. A Bezek honlapján kikerestem az összes izraeli Vértest, s próba szerencse alapon elkezdtem bentről telefonálgatni. Ha fölvettk, csak annyit kérdeztem, nem hívták-e őket eredetileg Elefántnak. Sorra Weissekre, Wertheimerekre, Wolfokra bukkantam. Ahol nem vették föl, annyi baj legyen, az ilyen eleve nem lehet Elefánt. Egyik nap azonban az egyik kísérlet, Ilana Vértes visszahívott. Az üzenetrögzítője bementa a számot, pedig üzenet nem volt. Hogy mit akartam tőle. Megkérdeztem az Elefánt dolgot, és legnagyobb döbbenetemre tűzbe jött. Megtaláltam az egyik elveszett Elefántot, a Béla egyik unokáját! A Tomi legidősebb lányát, aki nem ment férjhez, s megőrizte nevét. Nagypja történeteiből úgy emlékezett, hogy testvérei mind elvesztek a soában. Tudomása szerint egyáltalán nincsenek rokonai. Anyukája munkácsi, Auschwitzból egyedül tért vissza kiterjedt családjából.

Ilana legalább annyira örült nekem, mint én neki. A családcentrikus Izraelben az ember jobban érzi a rokonság hiányát.

Újabb Elefánt-Vértes-sorsokat ismertem meg. Gyula nagypám Béla testvére (rettenetes nevek, szegény Kohn Karolin dédnagyanyámnak nem sok ízlése lehetett) túlélte a munkaszolgálatot, de feleségét nem találta meg. Egy szem Tomi fiuk a háború után a cionista mozgalommal Izraelbe vándorolt, s kibucot alapított. Úgy látszik, a Vértesek mind túlsúlyosak, Tomi is megpocakosodott a hatvanas évekre, vérnyomásgondjai lettek, ráment a veséje, öt éven át művese kezelésekre járt, majd mire találtak egy megfelelő vesét, két héttel az átültetés után, negyvenöt évesen meghalt. Három lánya még kicsi volt, Ilana, a legnagyobb éppen kamaszkodott. Az Elefánt eredetre csak ő emlékezett, ha egy másik Vértes lánnyal beszéllek, soha nem találom meg őket. Tomi édesapját '56 után kihozatta Izraelbe, ahova Béla már egy új asszonyval érkezett. Ugyan hosszú élete volt, de héberül soha nem tanult meg, az unokák meg magyarul nem értettek. Ezért aztán a Vértes lányok sem tudnak szinte semmit a nyolc Elefánt-Vértes történetéről. A kibucban sem nevelték őket a múlt megismerésére – biztosan nem galuti emlékek gyűjtésére. Ilana mindezek ellenére

Jeruzsálemi kiselefántok. Ők már alig-elefántok, de majd ha nagyok lesznek, apjuk családjának bagdadi történetei mellé kapnak egy kis Budapestet is. Meg egy kis Mezőtúrt, József körutat, Auschwitzot, Mártírok útját és Marx teret. Jó ez nekünk? Vagy hagyjuk őket tudatlan és öntudatlan izraelinek legalább itt?
Nincs válaszom, de nincs választásom sem, ha rajtam áll, mesélek majd nekik.

őriz néhány információt. Biztos benne, hogy Béla nagyapja kezdeményezte annak idején asszimilációs okokból a névcsereét. Hogy legalább a nevéből ne derüljön ki zsidó származásuk. Azért pont Vértesre, mert az aztán egyáltalán nem zsidós. Igazán jól mulatott rajta, hogy minden általam ismert Vértes zsidó, hogy nagyapjának sikerült igazi tipikus „magyarosított”, és nem „magyar” nevet találni.

Anyám egy a harmincas években családotul – még időben – Amerikába emigrált Vértes fiúról is tudott, de nyomai elvesztek az ötvenes évek táján Philadelphiában. Két szüleim korabeli lányuk volt. Az egyetlen Elefánt-Vértes, ahol egynél több gyermek született. Könnyű Amerikában... Ki tudja, talán egyszer ők is megkerülnek?

Mióta megtaláltam Ilanát, majd segítségével Na'amát és Oritot, együtt próbáljuk szilánkjainból összerakni nagyapáink világát. Találkozásainkon fényképeket hasonlítgatunk, rég elszüllyedt emlékeket vakarunk elő emlékezetünk mélyéről. Mi, rokontalan unokák mind őrzünk

valami kevés legendát, s egyszer talán kerek képpé állnak össze. Anyukám szinte egyetlen emléke apjáról az volt, hogy elpáholta, amikor nem akarta a rádión Kodály *Háry János*-át hallgatni. Helyette a gangon babázott volna a szomszéd kislánnyal. Lehet, hogy nagyapám, a mezőtúri samesz fia, a nagyvárosba felkerülve kifinomult Kodály-rajongóvá vált? Vagy új volt a rádió, és persze csak anyám kedvéért adtak ki rá oly sok pénzt? Hiszen mi is csak azért veszünk DVD-t, hogy a lányoknak majd könnyebb legyen. Vagy egyszerűen nehéz napja volt?

Ezekre a kérdésekre már sosem fogok választ kapni, de nem is ez a lényeg. Mindenképp szép túlvilági üzenet volt, hogy a csak egy-két szakadt fényképről ismert Vértes nagypapa itt, Izraelben egyszerre rokonságot teremtett számomra. Az utóbbi években már nemcsak délre megy velünk az autó, ha családot látogatunk, olykor Tel-Aviv vagy észak felé is elindulunk. És a Vértes lányok oly sok évvel anyjuk halála után végre újra ehetnek igazi magyar aranyguskát, konyhaművészetem remekét.